HOZIRGI O‘ZBEK ROMANCHILIGIDA SINGIL OBRAZI TADQIQI

Husnora Sheraliyeva
Muxtorxonova Fazilat
Hakimova Sevinch
O‘zMPU talabalari.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24029041

Annotatsiya. *Maqolada o‘zbek romanchiligida singil obrazining badiiy talqini, ruhiy-psixologik xususiyatlari hamda oilaviy va ijtimoiy munosabatlar tizimidagi o‘rni tadqiq etiladi.*

Asqad Muxtorning “Opa-singillar” romani tarixiy-adabiy manba sifatida tahlil qilinib, Bashorat va Tursunoy obrazlari orqali yosh qizlarning ijtimoiy muhit bilan munosabati hamda xarakter shakllanishi masalalari yoritiladi. Singil obrazini mustaqil badiiy xarakter sifatida o‘rganishda psixologik va qiyosiy-tipologik tahlilning ahamiyati asoslanadi. Shuningdek, mazkur obrazni zamonaviy o‘zbek romanlari misolida tadqiq etish istiqbollari ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: *o‘zbek romanchiligi, singil obrazi, Bashorat, Tursunoy, Asqad Muxtor, “Opa-singillar”, ayol obrazi, psixologizm, xarakter, oilaviy munosabatlar, milliy qadriyatlar.*

Аннотация. *В статье исследуются художественная интерпретация образа младшей сестры в узбекской романистике, его психологические особенности и роль в системе семейных и общественных отношений. Роман Аскада Мухтора «Опа-сингиллар» рассматривается как историко-литературный источник. На примере персонажей Башорат и Турсуной анализируются взаимоотношения молодых девушек с социальной средой и особенности формирования их характера. Обосновывается значение психологического и сравнительно-типологического анализа. Определяются перспективы дальнейшего изучения образа младшей сестры в современных узбекских романах.*

Ключевые слова: *узбекская романистика, образ младшей сестры, Башорат, Турсуной, Аскад Мухтор, «Опа-сингиллар», женский образ, психологизм, характер, семейные отношения, национальные ценности.*

Abstract. *This article examines the literary representation of the younger sister in Uzbek novels, focusing on psychological characteristics and the character’s role in family and social relationships. Asqad Muxtor’s Opa-singillar is considered a historical-literary source. Through the characters Bashorat and Tursunoy, the article explores young women’s relationships with their social environment and the development of individual character. It highlights the importance of psychological and comparative-typological analysis and identifies prospects for further research on the younger sister figure in contemporary Uzbek novels.*

Keywords: *Uzbek novel, younger sister figure, Bashorat, Tursunoy, Asqad Muxtor, Opa-singillar, female character, psychologism, characterization, family relationships, national values.*

O‘zbek romanchiligida inson xarakteri, oilaviy munosabatlar va shaxsning ijtimoiy muhit bilan aloqasi muhim badiiy masalalardan hisoblanadi. Roman janrining keng tasvir imkoniyatlari qahramonning nafaqat xatti-harakatlarini, balki ichki kechinmalari, dunyoqarashi va hayotiy tanlovlarini ham yoritishga xizmat qiladi. Shu jihatdan singil obrazini o‘rganish oilaviy munosabatlar poetikasi, yosh qizlar ruhiyati va ayol xarakterining badiiy shakllanishini anglashda muhim ahamiyatga ega.

Singil obrazi badiiy adabiyotda faqat oilaning kichik a’zosi sifatida emas, balki o‘z qarashlari, orzu-intilishlari va ruhiy dunyosiga ega shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. Uning xarakteri oilaviy muhit, boshqa personajlar bilan munosabatlar va ijtimoiy sharoit ta’sirida shakllanadi. Shu sababli mazkur obrazni tahlil qilishda uning qarindoshlik maqomi bilan cheklanmay, syujetdagi vazifasi, individual xususiyatlari va hayotiy qarorlariga ham e’tibor qaratish lozim.

Ushbu yo‘nalishda Asqad Muxtorning “Opa-singillar” romani muhim tarixiy-adabiy manba hisoblanadi. 1955-yilda yaratilgan asarda XX asr boshlaridagi o‘zbek xotin-qizlarining ijtimoiy hayoti, erkinlik va tenglik uchun kurashi hamda jamiyatdagi o‘zgarishlar badiiy ifodalangan. Romandagi Bashorat va Tursunoy obrazlari yosh qizlarning oilaviy va ijtimoiy muhit bilan munosabatlarini o‘rganish imkonini beradi. Bashorat Onaxonning qizi, Tursunoy esa uning kenja qizi sifatida tasvirlanadi. Ularning obrazlarini tahlil qilish orqali ayol qahramonlarning jamiyatdagi o‘rni va xarakter shakllanishini tarixiy sharoit bilan bog‘liq holda o‘rganish mumkin.

Bashorat obrazining muhim jihatlaridan biri uning ijtimoiy faolligi bilan bog‘liq. Asar haqidagi mavjud tavsiflarda u faol komsomol sifatida qayd etiladi. Bu xususiyat qahramonni oilaviy muhit doirasidan tashqarida, muayyan ijtimoiy qarashlarga ega shaxs sifatida tahlil qilishga asos yaratadi. Uning dunyoqarashi va xarakterini to‘liq ochish uchun romandagi xatti-harakatlari, dialoglari va voqealar rivojidagi ishtirokini o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish zarur.

Tursunoy obrazi ham yosh avlod vakilining badiiy talqinini o‘rganishda ahamiyatlidir. U Onaxonning kenja qizi sifatida oilaviy munosabatlar tizimida muayyan o‘rin egallaydi. Uning obrazini Bashorat bilan qiyoslash qahramonlarning individual xususiyatlari va syujetdagi vazifalarini aniqlash imkonini beradi. Biroq ularning xarakteri, ruhiy kechinmalari va o‘zaro munosabatlari haqidagi yakuniy xulosalar romanning tegishli epizodlariga tayanishi lozim.

Singil obrazining badiiy mazmunini ochishda ruhiy-psixologik tasvir muhim o‘rin tutadi.

Qahramonning ichki monologi, dialoglari, xatti-harakatlari va muayyan vaziyatlarga munosabati uning xarakterini shakllantiruvchi omillarni anglashga yordam beradi. Bunday tahlilda personajning tashqi faoliyati bilan ichki kechinmalari o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlanishi kerak.

Shuningdek, qahramonning boshqa personajlar bilan munosabati, qaror qabul qilishi va voqealar ta’sirida o‘zgarishi uning badiiy rivojlanishini belgilovchi mezonlardir.

Singil obrazini ona va opa obrazlari bilan qiyosiy o‘rganish ham muhim ilmiy natijalar berishi mumkin. Ona va qiz, opa va singil o‘rtasidagi munosabatlarda mehr, himoya, mas’uliyat bilan bir qatorda, qarashlar farqi va shaxsiy intilishlar bilan bog‘liq ziddiyatlar ham namoyon bo‘ladi. Bunday munosabatlar qahramonlarning individual xususiyatlarini ochib, asarning g‘oyaviy-badiiy mazmunini boyitadi.

Mavzuning hozirgi o‘zbek romanchiligi bilan bog‘liq jihatini to‘liq ochish uchun “Opa-singillar” romanini zamonaviy davrda yaratilgan asarlar bilan qiyoslash zarur. Bunda singil obrazining oiladagi mavqeyi, ta’lim va kasb tanlashga munosabati, shaxsiy erkinlik haqidagi qarashlari hamda ruhiy kechinmalarining badiiy ifodasi asosiy mezonlar sifatida belgilanishi mumkin. Qiyosiy tahlil orqali turli davrlarda yaratilgan asarlarda yosh qizlar obrazining o‘ziga xos xususiyatlari va xarakter yaratish usullaridagi farqlarni aniqlash mumkin. Shu nuqtayi nazardan, singil obrazini o‘rganish o‘zbek romanchiligida oilaviy qadriyatlar, shaxsning ijtimoiy shakllanishi va ayol xarakterining badiiy talqinini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot yo‘nalishining ilmiy ahamiyati obrazning syujetdagi vazifasi, ruhiy-psixologik xususiyatlari va boshqa personajlar bilan munosabatlarini yaxlit tahlil qilishda namoyon bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, singil obrazi o‘zbek romanlarida oilaviy munosabatlarni ifodalash bilan birga, shaxsning ichki dunyosi va ijtimoiy muhit bilan aloqalarini yorituvchi badiiy vosita hisoblanadi. Asqad Muxtorning “Opa-singillar” romanidagi Bashorat va Tursunoy obrazlari ushbu masalani tarixiy-adabiy nuqtayi nazardan o‘rganish uchun muhim material beradi. Biroq mavzuni aynan hozirgi o‘zbek romanchiligi doirasida to‘liq yoritish uchun zamonaviy romanlardan aniq misollar tanlash va ularni matniy tahlil asosida qiyoslash talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muxtor, A. Opa-singillar: roman. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023.
2. Muxtor, A. Opa-singillar: roman. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1980.
3. Quronov, D. Adabiyotshunoslikka kirish. — Toshkent.
4. Yo‘ldoshev, Q. Badiiy tahlil asoslari. — Toshkent.